

Suomalaisten alkoholin käyttö lasten seurassa ja siihen liittyvät asenteet

Päälöydökset

- Vuonna 2016 noin kymmenesosassa kaikista alkoholinkäyttökertoista oli läsnä alle 15 -vuotiaita lapsia.
- Joka kolmannessa alkoholinkäyttötilanteessa, jossa lapsia oli läsnä, juotiin kerralla vähintään viisi annosta.
- Yleisimmin lasten seurassa juodaan kotona.
- Asenteet liittyen humaltumiseen pienten lasten seurassa ovat hieman kiristyneet vuodesta 2008 vuoteen 2016.

Merkittävä osa Suomessa käytetystä alkoholista juodaan niissä ikäryhmissä, joissa on eniten pikkulasten vanhempia. Lisäksi suurin osa alkoholista juodaan kodeissa, ja kotona on usein lapsia.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella on selvitetty suomalaisten juomatapoja Juomatapatutkimuksen avulla. Tässä Tutkimuksesta tiiviisti -julkaisussa esitetään uusia tietoja Juomatapatutkimuksen kysymyksistä koskien asennoitumista alkoholinkäyttöön pienten lasten läsnä ollessa sekä lasten seurassa tapahtuneita alkoholinkäyttötilanteita. Raportissa tarkastellaan myös näissä asioissa tapahtuneita muutoksia vuodesta 2008 vuoteen 2016.

SUOMALAISTEN ASEENTEET ALKOHOLINKÄYTTÖÖN LASTEN LÄSNÄ OLLESSA

Suomalaisten suhtautumisessa alkoholinkäyttöön pienten lasten seurassa ei ole tapahtunut suuria muutoksia vuoden 2008 jälkeen (taulukko 1).

Noin kolme neljästä (73 %) suomalaisesta oli vuosina 2008 ja 2016 sitä mieltä, että pienten lasten läsnä ollessa ei tule käyttää lainkaan alkoholia. Lähes kaikki (95–96 %) katsoivat molempina vuosina, että pienten lasten läsnä ollessa ei saisi humaltua. Silti vastaajista oli vuonna 2016 sitä mieltä, että tämä on hyväksyttävää. Kuitenkin kun tämän jälkeen kysyttiin suhtautumista humaltumiseen lasten seurassa, jos joku seurueesta on selvä ja huolehtii lapsista, reilu kolmannes (38 %) suomalaisista piti tätä hyväksyttävänä.

Taulukko 1. Alkoholinkäyttöön lasten seurassa liittyvät asenteet vuosina 2008 ja 2016, väittämän kanssa samaa mieltä olevien 15–69 –vuotiaiden osuudet (%)

	2008	2016	p(chisq)
Pienten lasten läsnä ollessa ei tule käyttää lainkaan alkoholia	73 %	73 %	ns
Pienten lasten läsnä ollessa ei tule humaltua	95 %	96 %	ns
Pienten lasten läsnä ollessa voi humaltua, jos joku seurueesta on selvä ja huolehtii lapsista	41 %	38 %	.013

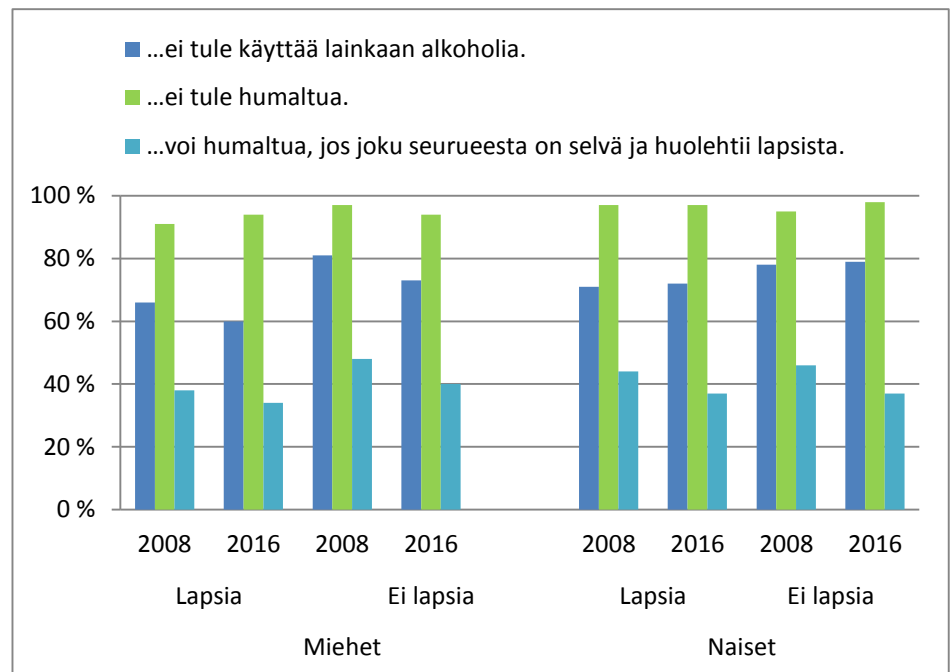
Kirjoittaja:

Kirsimarja Raitasalo
Erikoistutkija, THL

Kuvio 1 osoittaa naisten olevan asenteissaan jonkin verran miehiä tiukempia. Lisäksi ne, joilla ei ole omia lapsia, suhtautuvat tiukemmin alkoholinkäyttöön pienten lasten seurassa yleensä. Miehillä suhtautuminen alkoholinkäyttöön pienten lasten seurassa on kiristynyt, erityisesti niillä, joilla ei ole lapsia. Naisilla tällaista muutosta ei ole tapahtunut.

Pienten lasten seurassa humaltumisen tuomitseminen on yhtä yleistä kaikissa ryhmissä. Tämä asenne on yleistynyt naisilla, joilla ei ole samassa kotitaloudessa asuvia lapsia. Muissa ryhmissä tilastollisesti merkitsevää muutosta tämän mielipiteen suhteen ei ole tapahtunut.

Kuviosta havaitaan edelleen, että niiden osuus, jotka hyväksyvät pienten lasten läsnä ollessa humaltumisen jonkun seurueesta ollessa selvä ja huolehtiessa lapsista, on pienentynyt merkitsevästi vuodesta 2008 vuoteen 2016 riippumatta vastaajan sukupuolesta ja siitä, onko tällä omia lapsia.

Kuvio 1. Niiden vastaajien osuus, jotka ovat jokseenkin / täysin samaa mieltä "Pienten lasten läsnä ollessa..." -väittämien kanssa, %

Näin tutkimus tehtiin

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttama Juomatapa-tutkimus on toteutettu käynthaastatteluina kahdeksan vuoden välein vuodesta 1968 alkaen. Edellinen tiedonkeruu toteutettiin syksyllä 2016 (n=2 285). Haastattelut toteutti Tilastokeskus syys- ja loka-kuussa.

Lasten seurassa tapahtuvaan juomiseen liittyviä asenteita tutkittiin kolmella väittämällä:

- ”Pienten lasten läsnä ollessa ei tule käyttää lainkaan alkoholia”,
- ”Pienten lasten läsnä ollessa ei tule humaltua”,
- ”Pienten lasten läsnä ollessa voi humaltua, jos joku seurueesta on selvä ja huolehtii lapsista”.

Vastaajan oli valittava, oliko hän täysin tai osittain samaa tai eri mieltä näiden väittämien kanssa.

Tutkimuksessa kartoitettiin myös kaikki tietyille haastattelua edeltävälle ajanjaksolle sijoittuvat juomistilanteet yksityiskohtaisesti, kysymällä mm. juoduista määristä, juomaseurasta, juomisen paikasta sekä juomistilanteen luonteesta. Ajanjakson pituus vaihteli viikosta 12 kuukauteen riippuen vastaajan juomistiheydestä, mutta vertailukelpoisuuden vuoksi tietoja analysoitaessa eripituisia jaksoja koskevat vastaukset skaalattiin vuoteen. Vuonna 2016 tietoa saatiin kaiken kaikkiaan 6730 juomistilanteesta.

ALKOHOLINKÄYTTÖ LASTEN LÄSNÄ OLLESSA

Sekä vuonna 2008 että 2016 noin kymmenesosassa (10–11 %) kaikista alkoholinkäyttökerroista oli läsnä alle 15 -vuotiaita lapsia, vastaajan omia tai muiden.

Taulukossa 2 on esitetty pääasiallinen alkoholinkäyttöpaikka sen mukaan, onko läsnä ollut 0-6 -vuotiaita ja 7-15 -vuotiaita lapsia. Taulukosta nähdään, että yleisin paikka riippumatta lasten läsnäolosta on vastaajan oma koti tai piha. Koti ensisijaisena alkoholinkäyttöpaikkana korostuu erityisesti silloin kun läsnä on kouluikäisiä lapsia. Toiseksi yleisimmin alkoholia käytetään ravintolaympäristössä lasten läsnäolosta riippumatta. Muiden paikkojen suhteen suuria eroja ei ole lasten läsnäolon mukaan.

Taulukko 2. Pääasiallinen alkoholinkäyttöpaikka lasten läsnäolon mukaan vuonna 2016, 15-69 -vuotiaat vastaajat (%)

	Ei lapsia läsnä	Läsnä 0-6 – vuotiaita lapsia	Läsnä 7-15 – vuotiaita lapsia
Omassa kodissa tai pihalla	60 %	60 %	66 %
Toisen kodissa tai pihalla	12 %	8 %	7 %
Mökillä, vapaa-ajan asunnolla	11 %	14 %	8 %
Anniskelupaikassa (ravintola, baari, terassi, tai anniskelu liikennevälineissä)	20 %	18 %	18 %
Muussa kokoontumis- tai juhlatilassa	4 %	5 %	6 %
Ulkona, rapussa tai kulkuneuvossa	3 %	2 %	2 %

Vuonna 2016 noin joka kolmannessa alkoholinkäyttötilanteessa, jossa lapsia oli läsnä, juotiin kerralla vähintään viisi annosta. Sekä miesten että naisten kohdalla tällaisten tilanteiden osuus oli vuonna 2008 pienempi lasten läsnä ollessa kuin silloin, jos lapsia ei ollut läsnä (taulukko 3). Vuonna 2016 eroa tilanteiden välillä ei enää ollut. Niiden tilanteiden osuus, joissa alkoholia on juotu vähintään viisi annosta kerralla kaikista niistä kerroista, kun alkoholia on käytetty lasten läsnä ollessa, on hieman lisääntynyt. Koska suurten kerta-annosten juominen oli kuitenkin kaiken kaikkiaan vuonna 2016 harvinaisempaa kuin vuonna 2008, ovat myös tällaiset tilanteet lukumäärällisesti vähentyneet. Lisäksi tilanteet, joissa aikuiset juovat runsaasti lasten läsnä ollessa eivät jakaudu väestössä tasaisesti lasten kesken. Suurin osa lapsista ei joudu lainkaan tällaisiin tilanteisiin, kun taas osalle niin tapahtuu usein.

KIRJALLISUUTTA

¹ Härkönen J, Savonen J, Virtala E & Mäkelä P (2017). Suomalaisten alkoholinkäyttötavat 1968–2016: Juomatapatutkimusten tuloksia. Raportti 3/2017, THL.

² Mustonen H & Österberg E (2010). Missä juodaan? Alkoholinkäyttö koti- ja anniskelu ympäristössä. Teoksessa Mäkelä P & Mustonen H & Tigerstedt C (toim.) Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008, ss. 70–83. Helsinki: Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos (THL).

³ Raitasalo K & Holmila M (2014). Alkoholinkäyttötapojen periytyminen ja vanhempien kasvatuskäytännöt. Teoksessa: Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014, ss. 196–206. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

⁴ Raitasalo K & Holmila M. (2016). Practices in alcohol education among Finnish parents. Have there been changes between 2006 and 2012? *Drugs, Education, Prevention & Policy*. DOI: 10.1080/09687637.2016.1183587.

⁵ Seljamo S, Aromaa M, Koivusilta L, Rautava P, Sourander, A, Helenius H & Sillanpää M (2006). Alcohol use in families: A 15-year prospective follow-up study. *Addiction*, 101(7), 984–992. DOI: 10.1111/j.1360-0443.2006.01443.x

⁶ Pitkänen T, Kokko K, Lyyra AL & Pulkkinen L (2008). A developmental approach to alcohol drinking behaviour in adulthood: A follow-up study from age 8 to age 42. *Addiction*, 103(1), 48–68. DOI: 10.1111/j.1360-0443.2008.02176.x

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
PI 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-302-885-2
ISSN 2323-5179
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-885-2>

thl.fi/alkoholi

Taulukko 3. Niiden juomistilanteiden osuudet, joissa on juotu vähintään 5 annosta kerralla sukupuolen ja lasten läsnäolon mukaan vuosina 2008 ja 2016, 15–69 –vuotiaat vastaajat (%)

	2008	2016
<i>Miehet</i>		
Ei lapsia läsnä	44 %	37 %
Lapsia läsnä	35 %	37 %
<i>Naiset</i>		
Ei lapsia läsnä	31 %	23 %
Lapsia läsnä	21 %	23 %

YHTEENVETO

Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että suomalaiset suhtautuvat alkoholinkäyttöön lasten seurassa melko kielteisesti. Humaltuminen lasten seurassa tuomittiin lähes yksimielisesti sekä vuonna 2008 että 2016. Kielteinen suhtautuminen humaltumiseen pienten lasten läsnä ollessa silloin, kun joku on selvä ja huolehtii lapsista, on myös jonkin verran yleistynyt. Kuitenkin edelleen 38 prosenttia suomalaisista hyväksyy tämän.

Alkoholin käyttö on viime vuosikymmeninä siirtynyt koteihin ja nykyisin suomalaisten yleisin juomispaiikka on oma koti. Aiempien Juomatapatutkimusten perusteella tiedetään, että kotiympäristössä kerralla juotujen alkoholiannosten määrät ovat keskimäärin pienempiä kuin anniskelupaikoissa ja että humalajuominen on suhteellisesti tavallisempaa ravintola- kuin kotiympäristössä. Kun kotona juodaan kaikkiaan huomattavasti anniskelupaikkoja useammin, kotiympäristöön sijoittuu enemmän myös humalakertoja kuin anniskelupaikkoihin². Koti ja alkoholi on muuttunut laajasti hyväksytyksi yhdistelmäksi ja juomistilanteet kotona ovat pääosin ongelmattomia. Toisaalta juuri kotona tapahtuva ongelmajuominen on merkittävimpiä osatekijöitä silloin, kun lapsi tai nuori voi huonosti.

Vaikka suurten kerta-annosten juominen on kaiken kaikkiaan vähentynyt, ei samanlaista kehitystä ole havaittavissa lasten seurassa juomisen suhteen. Aiemmista tutkimuksista tiedetään, että suomalaisten vanhempien alkoholi-kasvatukseen liittyvät käytännöt ovat viime vuosina kiristyneet^{3,4}. Vanhemmat suhtautuvat kielteisemmin esimerkiksi nuorten omiin alkoholikokeiluihin ja alkoholin maistamiseen perhepiirissä. Toisaalta tutkimuksissa on todettu vanhemman oman esimerkin antamisen ja roolimallina toimimisen olevan yhteydessä nuoren omiin alkoholikokeiluihin⁵ ja juomatapoihin aikuisena⁶. Tästä näkökulmasta on tärkeää kiinnittää huomiota perheisiin ja lapsiin uutta alkoholilakia suunniteltaessa. Alkoholien saatavuuden lisääminen lisää kulutusta koko väestössä, myös lapsiperheissä ja lasten läsnä ollessa. Sitä kautta vaikutukset heijastuvat myös tuleviin sukupolviin.

Tämän julkaisun viite: Raitasalo K. Suomalaisten alkoholin käyttö lasten seurassa ja siihen liittyvät asenteet. Tutkimuksesta tiiviisti 13, toukokuu 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.